

Зотова Лілія

кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри прикладної психології,
Харківський національний університету імені В. Н. Каразіна,
Харків, Україна

lnzotova@karazin.ua

ORCID ID: 0000-0002-7037-8442

Харченко Андрій

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психологічного
консультування і психотерапії,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
Харків, Україна

kharchenkoao091284@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6685-1498

Наливайко Наталія

кандидатка педагогічних наук, викладачка кафедри української мови, основ
психології та педагогіки

Харківський національний медичний університет,
Харків, Україна

na.nalyvaiko@knu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-7622-0411

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ З ІГРОВОЮ ЗАЛЕЖНІСТЮ

***Анотація.** Дослідження присвячено вивченню ціннісних орієнтацій підлітків, які мають ігрову залежність. Проаналізовано ієрархію термінальних і інструментальних цінностей підлітків з ігровою залежністю і підлітків, які не мають ігрової залежності. Встановлено, що найбільш пріоритетними термінальними цінностями для підлітків з ігровою залежністю виявляються такі як: задоволення, свобода та пізнання. Серед найбільш пріоритетних інструментальних цінностей найбільш пріоритетними для залежних підлітків виявилися такі, як ефективність у справах, акуратність та раціоналізм.*

***Ключові слова:** підлітки, ігрова залежність, термінальні цінності, інструментальні цінності.*

***Abstract.** The study is devoted to the study of value orientations of teenagers who have game addiction. The hierarchy of terminal and instrumental values of*

adolescents with gaming addiction and adolescents without gaming addiction was analyzed. It was established that the most priority terminal values for teenagers with gaming addiction are: pleasure, freedom and knowledge. Among the most important instrumental values, such as efficiency in business, accuracy and rationalism were the most important for dependent teenagers.

Key words: *teenagers, gaming addiction, terminal values, instrumental values.*

Термін ігрової залежності є досить широким, і зазвичай він передбачає аддикцію по відношенню до будь-якого типу ігор (азартні, фінансові, комп'ютерні тощо). Але коли мова йде про підлітків, як правило, ігрова залежність ототожнюється із залежністю від відеоігор [1; 2]. Очевидно, що причиною тому є статистика, яка, згідно з даними Міністерства охорони здоров'я України, визначає даний розлад в якості найпоширенішого серед осіб зазначеного віку. Про небезпеку такої ситуації може додатково свідчити і той факт, що вже на початку цього, 2022, року ігрову залежність було включено в 11-й перелік Міжнародної класифікації захворювань.

Окремий інтерес представляє питання формування у підлітків ідеалів та самосвідомості, які розвиваються на фоні ціннісних орієнтацій.

Багато дослідників вказують на те, що ціннісні орієнтації є тим феноменом, що визначає зміст особистісної спрямованості; саме цінності становлять ядро мотивації особистості та її життєвої концепції; саме вони відбивають ставлення людини до себе, інших людей та навколишнього світу [3].

Нами було проведено дослідження, метою якого було виявлення ціннісних орієнтацій підлітків з ігровою залежністю.

Дослідження проводилося на групі підлітків, у яких попередньо було діагностовано наявність ігрової залежності за допомогою Опитувальника для діагностики залежності від комп'ютерних ігор (Problem Video Game Playing Questionnaire; Р. Т. Сальгуеро та Р. М. Берсабе-Моран в адаптації Л. П. Журавльової).

Для визначення ціннісних орієнтацій підлітків використовувалася методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича в адаптації О. Гоштауса. У

дослідженні взяли участь учні підліткового віку загальноосвітніх шкіл. Вік досліджуваних – від 10 до 13 років.

Для досліджуваних підлітків з ігровою залежністю найбільш пріоритетними серед термінальних цінностей є хороші друзі, пізнання та свобода. В даному випадку цей результат як найкраще підкреслює психологічні особливості підліткового віку: цінність хороших друзів відображує спрямованість на провідну діяльність – спілкування з однолітками; пізнання – пов'язане з головним обов'язком підлітків – тобто, навчанням; свобода – з прагненням до дорослості та одночасно незалежності від дорослих.

Стосовно найменш пріоритетних термінальних цінностей, – тут були виявлені: краса природи, щастя інших та цікава робота. В принципі, як для підліткового віку, такий розподіл є цілком закономірним: краса природи та щастя інших можуть розглядатися як цінності, які належать переважно зовнішньому середовищу; у підлітковому віці значною мірою проявляється егоцентризм (вони більше зосереджені на собі, прагнуть показати себе у найкращому світлі), – отже, такі зовнішні цінності не користуються у них популярністю. Що стосується низької пріоритетності цінності цікавої роботи, очевидно, що це є наслідком відносного хронометричного віддалення професійної діяльності, – тобто, підлітки ще не відчують близькості цієї діяльності, та, відповідно, того, наскільки вона є важливою для них.

Стосовно підлітків, що не мають ігрової залежності, то для них у пріоритеті серед термінальних цінностей: хороші друзі, суспільне визнання та активне життя. Найменшою мірою вони орієнтуються на цінності любові, красу природи та цікаву роботу. При цьому, цінності хороших друзів та суспільного визнання для підлітків з ігровою залежністю є менш вагомими, ніж для їхніх однолітків, що залежності не мають; але орієнтації на задоволення та свободу у залежних підлітків, навпаки, є більш виразними.

Аналіз ієрархізованої структури інструментальних цінностей підлітків з ігровою залежністю показав, що найбільш пріоритетними для даних підлітків є такі цінності, як ефективність у справах, акуратність та раціоналізм. Залежні

підлітки можуть розглядати акуратність як ключ для більш швидкого доступу до предмету власної залежності – ігор, завдяки чому цінність, що відображує вказану якість, набуває виразної пріоритетності.

Що стосується найменш виразних цінностей по виборці підлітків з ігровою залежністю, серед них ми бачимо: вихованість, старанність та широту поглядів.

Їхні однолітки, що не мають ігрової залежності, в якості найбільш значущих інструментальних цінностей визнають: відповідальність, відстоювання власної думки та раціоналізм, а найменш – незалежність, старанність та життєрадісність.

Список використаних джерел

1. Мілютіна К.Л. Користування комп'ютером як задоволення базових потреб у підлітковому віці. *Психологічна газета*. 2020. № 8. С. 29-31.
2. Petry N. M., Rehbein F., Gentile D. A., Lemmens J. S., Rumpf H. J., Mößle T., Bischof G., Tao R., Fung D. S., Borges G., Auriacombe M., González Ibáñez A., Tam P., & O'Brien C. P. An international consensus for assessing internet gaming disorder using the new DSM-5 approach. *Addiction* (Abingdon, England). 2014. 109(9). P. 1399–1406.
3. Rokeach M. A Theory of Organization and Change Within Value-Attitude Systems. *Human Communication: Core Readings*. Ed. Nancy L. Harper. New-York., 1974. P. 98-112.